

นานาก็ค้น:ต่อร่างปรับปรุงแก้ไข

ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว

ปรารภนา จันทรสุทธี
อดีตบรรณาธิการ ข่าวสดรี

ข่าวการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวนั้น เป็นข่าวออกสู่สาธารณชน บ้างอย่างประปราย จับใจความได้เพียงว่า “มีการแก้ไขปรับปรุงเรื่องกฎหมายครอบครัวอีกครั้งแล้วนะ” และผู้หญิงจะมีสิทธิดีขึ้นกว่าเดิมตามกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่” รายละเอียดเนื้อความเป็นอย่างไร ยังไม่มีสื่อมวลชนใดกล่าวถึง ทักชนบุคคลต่อร่างแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและบรรพ 5 ครอบครัวนี้ เท่าที่ผ่านมามีปรากฏใน น.ส.พ.หญิงยุคใหม่ ฉบับวันที่ 14-20 มกราคม 2526 เป็นความเห็นสั้น ๆ ในเรื่องการสมรสซ้อน และการหย่า คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ คุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ และคุณหญิงทองย้อย เปาโรหิต

คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ กรรมการที่ปรึกษาสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ให้ความเห็นเรื่องผู้หญิงจะได้สิทธิเพิ่มขึ้นในการจดทะเบียนสมรสซ้อนของสามีเป็นโมฆะโดยไม่ต้องฟ้องศาล รวมทั้งสิทธิในการฟ้องหย่าในกรณีที่สามีติดคุกนานเกิน 3 ปี หรือแยกกันอยู่เกิน 5 ปี ว่า “สิทธิในการฟ้องหย่านั้น ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายมาแล้วตั้งแต่ปี 2519 แต่ยังไม่มีคนรู้มากนัก จุดที่กำลังรอการพิจารณาจาก กร.ม. คือการจดทะเบียนสมรสซ้อน” ในเรื่องการจดทะเบียนสมรสซ้อน คุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ นายกสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีให้ความเห็นว่า “การเสนอแก้ไขกฎหมายนี้เป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะเมื่อก่อนกฎหมายเขียนไว้ไม่ชัด การจดทะเบียนซ้อนเป็น

การหลอกลวงกันชัด ๆ การที่ผู้หญิงต้องร้องและขอให้ศาลสั่งเป็นเรื่องไม่ยุติธรรม พอจดทะเบียนขึ้นปุ๊บมันก็ควรจะเป็นโมฆะปั๊บ”

คุณหญิงทองย้อย เปาโรหิต ให้ความเห็นว่า “เห็นด้วยค่ะเรื่องการจดทะเบียนสมรสขึ้นเป็นโมฆะโดยไม่ต้องฟ้องศาลเพราะกฎหมายเดิมไม่เป็นธรรมมาก เรื่องจดทะเบียนสมรสขึ้นนะ ผู้ชายมักทำล้นหลัง ผู้หญิงที่เป็นเมียไม่มีโอกาสรู้เห็นความจะมาแจ้งก็ตอนที่ผู้ชายตายแล้ว แล้วก็ผู้หญิงอื่นมาร้องขอแบ่งสมบัติจนหนังสือพิมพ์ก็กระเข้าอยู่เรียกว่า เป็นเมียน้อยดีกว่าเมียหลวง”

ส่วนเรื่องการให้สิทธิผู้หญิงฟ้องหย่าได้มากขึ้น คุณหญิงทองย้อยเห็นว่า “ไม่ใช่เป็นการสนับสนุนให้มีการหย่า แต่เป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ฝ่ายหญิง ซึ่งบางครั้งไม่ได้รับการเหลียวแลจากผู้ชายแล้ว แต่ไม่สามารถจะหย่าขาดจากผู้ชายได้ ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงอาจจะมีคนอุปการะใหม่แล้ว แต่ยังมีพันธะเก่ายอยู่ ทำให้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้ชายที่ไม่เหลียวแลตนต่อไป”

สำหรับทัศนคติของทั้ง 3 ท่านต่อไปนี้ เป็นความเห็นอีกส่วนหนึ่งที่มีต่อร่างปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวในแง่มุมที่ต่างกันไป

นายประสพสุข บุญเดช

คุณประสพสุข บุญเดช เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว คุณประสพสุข ให้ความเห็นเรื่องการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ดังนี้

เมื่อกล่าวถึงเบื้องหลังการตั้งคณะกรรมการชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว นั้น คุณประสพสุข กล่าวว่า “เมื่อตอนที่รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2517 ผ่านสภาด้วยการแก้ไขมาตรา 28 ซึ่งเขียนไว้ว่า “ให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ที่นี้ตามบทบัญญัติเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ กำหนดให้แก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้ชายและหญิงได้เท่าเทียมกันตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญภายในเวลา 2 ปี นับแต่วันที่ใช้รัฐธรรมนูญซึ่งระยะเวลาที่ครบกำหนดก็คือ เดือนตุลาคม 2519 ซึ่งก็ใกล้

เข้ามาแล้วในตอนนั้น แต่กฎหมายก็ยังแก้ไขไม่เสร็จสักที ซึ่งถ้าแก้ไขไม่เสร็จมันก็จะขัดกับรัฐธรรมนูญ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นคนรับผิดชอบเกี่ยวกับการแก้บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวนี้ก็เลยจำเป็นต้องรีบเสนอร่างแก้ไขไปให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้วผ่านเข้าสภาเพื่อพิจารณาต่อไป ขณะนั้นเมื่อเสนอร่างผ่านสภาผู้แทนราษฎรไปแล้ว และกำลังจะเสนอให้วุฒิสภาพิจารณาเหลือเวลาอีกเพียงเดือนเดียวก็จะครบกำหนดเวลาตามทีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งถ้าหากวุฒิสภาพิจารณาโดยละเอียดก็จะไม่ทันเวลา ขณะนั้นวุฒิสภาจะไม่ผ่านร่างแก้ไขกฎหมายฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่ทางรัฐบาลได้รับรองกับวุฒิสภาว่า ขอให้ผ่านร่างกฎหมายฉบับนี้ (กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน) มาก่อนเถอะ แม้มันจะมีข้อบกพร่องก็ตามแล้วจะตั้งกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง ขณะนั้นเรารู้อยู่แล้วว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีข้อบกพร่องอยู่ แต่รัฐบาลก็ขอร้องให้ผ่านร่างกฎหมายฯ ออกมาก่อนเมื่อร่างกฎหมายผ่านสภามาแล้วรัฐบาลก็เลยตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน”

ต่อคำถามที่ว่า ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวใหม่นี้ ได้ปรับปรุงส่วนใดบ้างคุณประสพสุขชี้แจงว่า “ปรับปรุงในหลายส่วนด้วยกันครับ ตั้งแต่เรื่องการหมั้น เรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา ความเป็นโมฆะของการสมรส การหย่า การรับบุตรบุญธรรม เป็นต้น แต่จุดใหญ่ที่เราแก้ไขคือเรื่องทรัพย์สิน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการจัดการสินสมรส ในปัจจุบันนี้โดยหลักแล้วสินสมรสจะต้องจัดการร่วมกันระหว่างสามีและภรรยา เช่น หากภรรยามี 1 คนเป็นสินสมรส รอยางแตกจะไปซ่อมก็ซ่อมไม่ได้ เพราะเป็นสินสมรสที่ต้องมาจัดการร่วมกันอีก ให้ภรรยาหรือสามียินยอมด้วยจึงจะไปซ่อมได้ไปปะยางได้ เช่นนี้ทำให้เกิดข้อขัดข้อง ที่นี้ร่างกฎหมายใหม่ที่จะแก้ไข วางหลักไว้ว่า สินสมรสคู่สมรสจัดการได้โดยลำพัง เว้นเสียแต่ในกรณีที่สำคัญสำหรับกรณีที่สำคัญจะพิจารณาอย่างไรวั้น เราจะมีกำหนดไว้ เช่น การไปขายสินสมรส เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เอาที่ดินสินสมรสไปขาย หรือไปให้คนอื่นเขาเช่าเกินกว่า 3 ปีถือว่าสำคัญ นี่เท่าที่ผมจำได้ค่ะ”

ต่อคำถามที่ว่า “ระหว่างการประชุมของคณะกรรมการนั้น มีข้อขัดแย้งกันบ้างหรือไม่ คุณประสพสุขกล่าวอ้อม ๆ ว่า “อ้อ มีข้อขัดแย้งมากครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการบาง

ท่านก็พยายามที่จะให้ผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกันเป็
 เลย ซึ่งในบางข้อผมเห็นว่ามันเป็นไปได้ ไม่ได้ เช่น สมมุติว่าผมมี
 คู่หมั้น ถ้าหากมีผู้ชายคนอื่นมายุ่งเกี่ยวกับคู่หมั้นของผม หรือ
 ว่ามาร่วมประเวณีกับคู่หมั้นของผมแล้ว ผมก็มีสิทธิที่จะฟ้อง
 ชายคนนั้นได้ แต่ถ้าผมสมมุติกลับกันนะว่า ถ้าผมไปยุ่งกับผู้
 หญิงอื่น หญิงคู่หมั้นของผมไม่มีสิทธิจะไปฟ้องผู้หญิงอื่นนั้น
 หรือก ซึ่งผมเห็นว่ามันเท่ากันไม่ได้ มันเป็นไปได้ ทำอย่าง
 นั้นไม่ได้ เพราะถ้าจะสิทธิเท่าเทียมกันนั้นมันเกินไป ก็ไม่ยอม
 กันแต่ก็สู้กันด้วยเหตุด้วยผล ด้วยธรรมเนียมไทยเรานั้นมันมีแต่
 เฉพาะชายที่เราเรียกว่า“ผู้เหนือจันทมาท” ไม่เคยมีธรรมเนียม
 ว่าหญิงคู่หมั้นจะไปฟ้องหญิงอื่นที่มายุ่งเกี่ยวกับชายคู่หมั้น
 เพราะประเพณีโบราณไทยนั้น ชายสามารถมีภรรยาได้ถึง
 5 คน 10 คน ก็ได้นะครับ เพราะฉะนั้นผมว่าจะให้สิทธิเท่า
 เทียมกันอย่างไม่ได้ นอกจากนั้นยังมีเรื่องนามสกุลของหญิง
 อีก เป็นต้น แต่ในที่สุดก็ยอมกันด้วยเหตุด้วยผล เท่าที่ประชุม
 กันมา 158 ครั้งนี้เท่าที่ผมจำได้ คณะกรรมการก็ยังเสียงกัน
 เพียง 3-4 ครั้งเท่านั้น การที่ยังเสียงครั้งแรกดูเหมือนจะเป็น
 เรื่องที่ว่า กรรมการฝ่ายหนึ่งเสนอให้ปรับปรุง แก้ไข
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ทั้งหมด และยกร่าง
 บรรพ 5 ขึ้นมาใหม่ ส่วนกรรมการอีกฝ่ายหนึ่งเสนอว่าไม่ควร
 แก้ไข หรือยกเลิกบรรพ 5 ทั้งหมด แต่ควรจะยกเลิก หรือปรับปรุง
 เป็นบางมาตราเท่านั้น ซึ่งต่างก็ยกเหตุผลมาโน้มน้าวอีก
 ฝ่ายหนึ่ง แต่ตกลงกันไม่ได้ก็เลยต้องยังเสียงกัน ปรากฏว่า
 กรรมการฝ่ายที่เสนอว่าควรจะแก้ไขปรับปรุงเป็นบางมาตราเท่า
 นั้นชนะคะแนนเสียงไป ซึ่งกรรมการอีกฝ่ายหนึ่งก็มีได้มีปัญหา
 อะไรกันนะครับก็ยอมรับในกติกา คณะกรรมการส่วนใหญ่ก็
 ตั้งมาตั้งแต่ 3 ปีก่อนหน้าที่จะปรับปรุง แก้ไข บรรพ 5 ในปี
 2519 บางคนก็ถูกถอนไปแล้ว เช่น รัฐมนตรีชวน หลีกภัย
 ในขณะที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ก็เป็นกรรม
 การแก้ไขฯโดยตำแหน่ง แต่เมื่อพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่า
 การกระทรวงยุติธรรมก็ถอดถอนไป เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ก็
 เป็นกรรมการกันมานาน เราเลือกกรรมการมาจากหลาย
 อาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เราเน้นหนักคือ กลุ่มผู้หญิงที่มี
 กิจกรรมในทางสังคมสงเคราะห์ หรือว่าเป็นนักกฎหมายที่สำคัญ ๆ
 เช่น คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันท์ ท่านเป็นกรรมการตัว
 ยืนเลยทีเดียว คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ คุณหญิงจันทน์ สัน
 ตะบุตร คุณแรม พรหมโอบ บุษยประสพ เป็นต้น

ต่อข้อถามที่ว่า มีการคาดการณ์ไว้บ้างหรือไม่
 ว่า ถ้าหากร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แก้ไข
 ปรับปรุงใหม่นี้ออกมาผลบังคับใช้แล้ว จะเกิดผลอย่างไร

บ้าง คุณประสพสุขให้ความเห็นว่า“ผมว่ามันมีผลก็ดีขึ้น ใจ
 ครับ เพราะจะทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้นกว่าเดิม
 คือผลต่าง ๆ นี้ก็ย่อมมาจากตัวบทที่เราได้แก้ไข ปรับปรุง
 ซึ่งอีกด้านหนึ่งเราก็ต้องคอยดูกันต่อไปว่าจะดีขึ้นจริงหรือไม่
 และจะดีขึ้นอย่างไรแต่ถึงอย่างไรผมก็เห็นว่าร่างกฎหมายว่า
 ด้วยครอบครัว ที่แก้ไข ปรับปรุงใหม่นี้ จะทำให้ครอบครัวเป็น
 ปกติสุขมากขึ้น”

นางสาวจรรยาพร พัฒนางกูร

คุณจรรยาพร ประกอบอาชีพทนายความมาเป็น
 เวลนานถึง 37 ปีแล้ว แม้ปัจจุบันก็ยังมิได้ทิ้งร้างไป ยังใช้
 กฎหมายอยู่เป็นประจำ เมื่อบุคลบางคนได้ถามว่า “ไม่เบื่อบ้าง
 หรือไร กับอาชีพทนายความ” คุณจรรยาพรมักจะตอบอย่าง
 ยิ้มแย้มว่า “ไม่เคยนึกเบื่อเลย” นอกจากประกอบอาชีพ
 ทนายความแล้ว คุณจรรยาพรยังเป็นประธานชมรมทนาย
 ความสตรี อุปนายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย
 และเป็นผู้ช่วยที่ปรึกษาทางกฎหมายแห่งสภาสังคมสงเคราะห์
 แห่งประเทศไทยฯ เมื่อขอพบเพื่อสัมภาษณ์ความเห็นเกี่ยว
 กับร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว
 คุณจรรยาพรกล่าวให้ความเห็นว่า...

“ในเรื่องการหมั้นนั้น เท่าที่ฉันดูจากต้นร่างฯ
 มีข้อน่าสังเกตคือ ตามมาตรา 1437 นั้นบอกไว้ว่า “การ
 หมั้นจะมีได้ต่อเมื่อฝ่ายชายมอบทรัพย์สินเป็นของหมั้น ไว้แก่
 ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น เมื่อหมั้น
 แล้วให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง สิ้นสุดเป็นทรัพย์สิน
 ซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง
 เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรสโดยมี
 เหตุอันสำคัญเกิดจากหญิงหรือโดยพฤติการณ์ที่หญิงต้อง
 รับผิดชอบ ฝ่ายชายเรียกสินสอดคืนได้” ดังนั้นเมื่อหมั้น
 กันแล้วของหมั้นก็ตกเป็นสิทธิของหญิงทันที อันนี้ก็หมายความว่า
 เป็นของผู้หญิงเลย ผู้หญิงจะนำของหมั้นไปทำอะไรก็ได้
 จะนำไปขาย จำหน่าย จ่ายโอน ได้ทั้งนั้นเพราะเป็นสิทธิของ
 หญิงแล้ว แต่ที่นี้ในมาตรา 1441 บอกไว้ว่า “ถ้าคู่หมั้นฝ่าย
 หนึ่งตายก่อนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้องค่าทดแทนมิได้
 ส่วนของหมั้นนั้นถ้าหญิงตาย ให้ฝ่ายหญิงคืนแก่ฝ่ายชาย”
 เมื่อผู้หญิงที่เป็นคู่หมั้นตาย ทรัพย์สินของหมั้นที่เป็นของหญิงอยู่
 แล้ว ซึ่งผู้หญิงอาจจะขายไปแล้ว โอนให้ใครไปแล้วกลับจะ
 ให้ฝ่ายหญิงคืนแก่ฝ่ายชาย ดูไปก็อาจจะขัดกันอยู่ เพราะ

เมื่อหญิงรับของหมั้นมา ตกเป็นของตนแล้วผู้หญิงอาจจะใช้ ขาย หรือจำหน่ายไปหมด ทิ้งจะให้ฝ่ายหญิงไม่จำกัว่าใคร อาจจะเป็นพ่อ แม่ ญาติพี่น้องคนของหมั้นแก่ฝ่ายชาย กระนั้นหรือ ทำให้เกิดคำถามขึ้นมาในใจว่า ทำไมต้องให้คืน ในเมื่อให้แล้ว และผู้หญิงคนหนึ่งก็ตายไปโดยมิได้เจตนาที่จะไม่สมรส การตายอาจเป็นเหตุสุดวิสัยก็ได้ เช่น ตายโดยประสบอุบัติเหตุ หรือ ไม่สบายตาย เป็นต้น แล้วทำไมฝ่ายหญิงจะต้องคืนของหมั้น

แต่ถ้าหากจะเปรียบเทียบกับตัวบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ว่า “ของหมั้นให้ตกเป็นสิทธิแก่หญิง เมื่อทำการสมรสแล้ว” อันไหนจะเหมาะสมกว่ากัน คิดกันว่าที่สุดแล้วแต่ว่าส่วนใหญ่เห็นเป็นอย่างไร ถ้าเป็นไปตามร่างใหม่ของหมั้นตกเป็นของผู้หญิงเลย ก็ดีเพราะผู้หญิงได้เปรียบคือได้เลย แต่ก็ยังคิดใจว่าเมื่อผู้หญิงคนหนึ่งตายแล้ว ทำไมฝ่ายหญิงต้องคืนของหมั้น ในแบบตัวบทที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น ผู้หญิงก็ไม่เสียเปรียบอะไร เพราะเป็นเพียงข้อตกลงที่จะทำการสมรส อันนี้ก็คล้ายกับว่าผูกพันกันไว้ก่อน เป็นการผูกมัด และเมื่อสมรสแล้วของหมั้นก็จะตกเป็นของตัวผู้หญิงอยู่แล้ว ไม่มีทางที่ผู้หญิงจะเสียเปรียบเพียงแต่เป็นการผูกพันว่าผู้หญิงจะทำการสมรสกับผู้ชายที่หมั้น โดยมีของหมั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

สำหรับในกรณีผู้หญิงคนหนึ่งถูกชายอื่นข่มขืน และชายคนหนึ่งเรียกร้องค่าทดแทนได้จากชายอื่นที่ข่มขืน หรือเรียกค่าทดแทนได้จากชายอื่นที่ได้ร่วมประเวณีกับผู้หญิงคนหนึ่ง โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงนั้นมีคู่หมั้นแล้วนั้น คิดกันว่าชายคนหนึ่งควรจะเรียกค่าทดแทนได้ เพราะเป็นเรื่องที่เขา (ชายคู่หมั้น) ถูกละเมิดสิทธิด้วยหญิงคนหนึ่งนั้นเป็นคู่หญิงที่เขาหมั้นหมายเอาไว้ เขาต้องการอยู่ เมื่อผู้ชายอื่นมาทำให้หญิงคู่หมั้นของเขาเสียไป แล้วเขาจะต้องมาแต่งงานกับผู้หญิงที่บกพร่อง ทำให้เขา (ชายคู่หมั้น) ได้หญิงที่บกพร่อง ที่ไม่บริสุทธิ์โดยแท้มา เขา (ชายคู่หมั้น) เสียสิทธิ ก็ควรเรียกค่าทดแทนได้ แต่ถ้าในกรณีกลับกันนั้นแบบถ้าชายคู่หมั้นไปร่วมประเวณีกับหญิงอื่น หญิงคู่หมั้นจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่น หรือจากชายคู่หมั้นนั้นไม่ได้ เพราะกฎหมายมองในแง่ธรรมชาติว่าฝ่ายชายเขาไม่เสียหาย แต่ฝ่ายหญิงนั้นมีแต่เสีย หากหญิงคู่หมั้นไปถูกข่มขืน หรือร่วมประเวณีกับชายอื่นแล้ว ตัวก็ไม่บริสุทธิ์เสียแล้ว เกิดความเสียหายแก่ตัวหญิงเอง แต่ผู้ชายจะไปมีอะไรมาทำอะไร

ความเสียหายก็ไม่เกิด มาตรฐานความบริสุทธิ์สำหรับผู้ชายมันไม่มี โดยประเพณีมันเป็นมาอย่างนั้น ถ้าเราบอกว่าผู้ชายเสียความบริสุทธิ์ ก็จะขัดกับความรู้สึก ขัดกับประเพณี

เรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรณานั้น ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมาตรา 1473 ระบุว่า “สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใด ให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ” และตามมาตรา 1474 ระบุว่า “สินสมรสได้แก่ทรัพย์สิน (1) ที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส (2) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรส (3) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว..”ซึ่งในร่างใหม่ ๆ นี้ก็ยังคงไว้อย่างเดิม แต่ดิฉันมีข้อข้องใจมานานแล้วว่า เมื่อดอกผลของสินส่วนตัวเป็นสินสมรสแล้ว แต่ในขณะที่การจัดการสินส่วนตัวให้แต่ละฝ่ายจัดการสินส่วนตัวของตนอย่างนี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะจัดการเอาดอกผลของสินส่วนตัวมาเป็นสินสมรสกระนั้นหรือ เรื่องอย่างนี้ถ้าสามีหรือภรรยาบริสุทธิ์ สุจริตใจกันก็ไม่เป็นไร แต่เรื่องอย่างนี้น่ากลัวหากไม่สุจริตใจกัน ยิ่งสำหรับผู้หญิงที่ไม่มีทรัพย์สินอะไรเลย หรือมีน้อยกว่าสามี ฝ่ายสามีก็จะจัดการทรัพย์สินส่วนตัวของเขาไปรวมทั้งดอกผลของสินส่วนตัวด้วยซึ่งเขาจะจัดการอย่างไร อาจจะนำเข้ามาเป็นสินสมรสหรือไม่นำเข้ามาเป็นสินสมรส ฯลฯ ก็ได้ ใครจะรู้ หากเป็นอย่างนี้ดูไปแล้วการบัญญัติว่า ดอกผลของสินส่วนตัวเป็นสินสมรส ก็จะไม่เป็นผล หรือหากจะมีผลก็มีน้อยมาก ทำไมเราไม่ให้แต่ละฝ่ายช่วยกันจัดการสินส่วนตัวของแต่ละฝ่ายไปเลย เพื่อที่ดอกผลของสินส่วนตัวจะได้มาเป็นสินสมรสด้วย

ในเรื่องสินสมรสที่ร่างใหม่ฯ กำหนดให้คู่สมรสจัดการสินสมรสไปได้เลย ยกเว้นใน 8 กรณีด้วยกันตามมาตรา 1476 บัญญัติไว้คือ “นอกจากสัญญาก่อนสมรสจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นการจัดการสินสมรสดังต่อไปนี้ สามีและภรรยาต้องจัดการร่วมกัน หรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

- (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก จำนอง ปลด จำนองให้แก่ผู้จำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้
- (2) ก่อตั้งหรือกระทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งการจำยอม สิทธิอาศัยสิทธิ

เหนือพื้นดินสิทธิเก็บกิน หรือการคิดพัน
ในอสังหาริมทรัพย์

- (3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี หรือให้
เช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์
- (4) ให้กู้ยืมเงิน
- (5) ประนีประนอมยอมความ
- (6) ให้โดยเสนหา เว้นแต่การให้เพื่อการอุปการะ
เลี้ยงดูตามกฎหมาย เพื่อการกุศลสาธารณะ
หรือ การส่งศพออกจากร้านาหรูปของ
ครอบครัว
- (7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตโดยตุลาการวินิจฉัย
- (8) เข้าเป็นผู้ประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยนำ
เอาทรัพย์สินไปเป็นประกัน

การจัดการทรัพย์สินนอกจากกรณีที่มีบัญญัติไว้
ในวรรคหนึ่ง สามีหรือภรรยาที่มีอำนาจจัดการได้โดย
ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

เพราะเหตุว่าผู้หญิงส่วนใหญ่มิได้เป็นฝ่ายจัด
หาทรัพย์สิน นอกจากผู้หญิงที่มีการศึกษาจะช่วยผู้ชาย
จัดหาทรัพย์สิน แต่โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงไม่มีโอกาสจัดหา
ไม่ต้องมีการะในครอบครัวจึงมีโอกาสจัดหาทรัพย์สิน
มากกว่า อย่างไรก็ตามการจัดการสินสมรสผู้หญิงก็มี
ส่วนร่วมจัดการตามกฎหมาย แม้ว่าผู้หญิงจะเป็นเพียง
ภรรยาซึ่งมิได้จัดหาทรัพย์สินมาเลยก็ตาม ก็ถือว่ามีส่วน
ในการจัดหาเพราะสนับสนุนเป็นกำลังใจจัดการภาระ
ครอบครัวให้เรียบร้อย ถือว่าเปิดความสะดวกให้ผู้ชาย
ได้จัดหาทรัพย์สิน เมื่อถือว่าผู้หญิงมีส่วนในการทำให้
ได้ทรัพย์สินมาแล้วก็ต้องแบ่งครึ่ง แต่ตามร่างใหม่ฯ บางข้อ
ได้จำกัดสิทธิที่ได้เคยให้สิทธิมาก่อน เช่น เรื่องการให้
กู้ยืมเงิน ต้องได้รับความยินยอม แต่มิได้จำกัดสิทธิตอน
กู้ยืมเงิน ดูออกจะถกกันอยู่

เรื่องการสมรสชื่อนั้น คุณจรรยาพรให้ความ
เห็นว่า ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันตามมาตรา 1495
ระบุว่า คำพิพากษาศาลเท่านั้น จะแสดงว่าการสมรสใด
เป็นโมฆะ การสมรสเป็นโมฆะดังกล่าวรวมถึงกรณีตาม
มาตรา 1452 ด้วย ซึ่งระบุเอาไว้ว่า “ชายหรือหญิงจะ
ทำการสมรส ในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้”

แต่ตามร่างใหม่ฯ มิได้ระบุกรณีการสมรสเป็น
โมฆะตามมาตรา 1452 ไว้ด้วย มีข้อที่น่าสังเกตคือ ตาม

ร่างใหม่ฯ มาตรา 1496 ทวิ ที่ว่า “การสมรสที่ทำใน
ขณะที่ชายหรือหญิงมีคู่สมรสอยู่เป็นโมฆะ เว้นแต่จะ
พิสูจน์ได้ว่าการสมรสนั้นมิได้ฝ่าฝืนตามมาตรา 1452”
ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันหากปรากฏว่ามีคู่สมรส
อยู่แล้ว และมาทำการสมรสอีก ไม่ต้องพิสูจน์เลยว่าเป็น
การสมรสซ้อน ถือเป็นโมฆะได้ ศาลสั่งให้การสมรส
ครั้งหลังเป็นโมฆะได้ตามมาตรา 1495, 1496 ทั้งนี้ แต่
ในมาตรา 1496 ที่ในร่างใหม่ฯ เขียนเอาไว้กว้างมาก
ดูเหมือนจะเป็นข้อยกเว้น เปิดโอกาสให้ชายหรือหญิง
พิสูจน์ได้ว่าการสมรสซ้อนครั้งที่ 2 นั้นเกิดขึ้นโดยที่มิได้รู้
ว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีคู่สมรสอยู่ก่อนแล้วตามร่างใหม่ฯ หาก
พิสูจน์ได้ว่ามิได้ฝ่าฝืนมาตรา 1452 (คือมิได้ทราบว่ามี
อีกฝ่ายหนึ่งมีคู่สมรสอยู่ก่อนแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้าง
ว่าตนทำการสมรสโดยสุจริต) เช่นนี้หากการสมรสครั้ง
หลัง ฝ่ายหญิงให้การว่าตนมิได้รู้ว่าฝ่ายชายนั้นจดทะเบียน
มาก่อนแล้ว การสมรสซ้อนครั้งหลังก็สมบูรณ์กระนั้น
หรือ ซึ่งถ้าหากจะดูข้อเท็จจริงคงจะไม่มีการอยากจะทำให้
การเพื่อทำการสมรสครั้งหลังของตนเป็นโมฆะ โดย
บอกว่า ตนรู้อยู่ก่อนแล้วว่ามีอีกฝ่ายหนึ่งได้เคยจดทะเบียน
สมรสมาก่อน และยังมิได้หย่าตัวกฎหมายในร่างใหม่ฯ
ยังเปิดกว้างไว้อีกด้วยว่า มิได้บอกว่าใครฝ่าฝืน ชายหรือ
หญิง ถ้าหากฝ่ายชายฝ่าฝืนแต่หญิงมิได้ฝ่าฝืนตามมาตรา
1452 แล้ว การสมรสครั้งหลังก็ยังสมบูรณ์อยู่ดี เรื่อง
อย่างนี้อาจจะดีสำหรับผู้หญิงที่มิได้หย่าเพราะกฎหมาย
เสนอทางออกไว้ให้ แต่บุคคลที่เสียเปรียบคือผู้หญิงที่
มาก่อน ส่วนคนที่สบายที่สุดคือผู้ชาย คุณจรรยาพรได้ยก
ฎีกา 2 ฎีกามาเป็นข้อเท็จจริงให้เราพิจารณากันในเรื่อง
นี้ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ผลเป็นอย่างไรบ้างในเรื่องสมรส
ซ้อน คือฎีกาที่ 1924/2522 และฎีกาที่ 1216/2523

เรื่องการหย่านั้น คุณจรรยาพร คิดใจเหตุแห่ง
การหย่าในมาตราที่ 1516 (4) คือตามร่างใหม่ฯ ที่ระบุ
ว่า “สามีและภรรยาแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่
ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาได้โดยปกติสุขเป็นเวลาเกิน
5 ปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เว้นแต่จะเป็นกรณี
ตามมาตรา 1462” (เว้นแต่จะเป็นการแยกกันอยู่ตาม
คำสั่งของศาล) ตามข้อเท็จจริงแล้วปัจจุบันนี้คู่สมรส
แยกกันอยู่เยอะ การแยกกันอยู่อาจจะเป็นเพราะว่าสามี
ไปมีภรรยาใหม่ และไปอยู่กับภรรยาใหม่ หากเกิน 5 ปี

แล้ว สามีอาจถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ โดยใช้ข้อกฎหมายใหม่ ตามมาตรา 1516 (4) ครี เป็นประโยชน์ ซึ่งจะทำให้ฝ่ายภรรยาหลวงไม่มีทางต่อสู้เลยเมื่อสามีมียภรยาน้อย ภรรยาหลวงย่อมจะอ่อนแอเป็นธรรมดา เมื่อสามียอยากจะกลับมาอยู่ด้วยบ้างเป็นครั้งคราว ยอยากจะมานอนด้วย ก็ไม่ได้ เพราะคอยแต่จะทะเลาะกันด้วยหวังใจกันเสียแล้ว อย่างนี้ก็เรียกได้ว่ามีได้อยู่กินกันอย่างเป็นปกติสุขแล้ว ซึ่งสามีก็อาจถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้อีก หากภรรยาหลวงจะไม่ยอมหย่าก็ไม่ได้ด้วยมีกฎหมายบังคับอยู่ แต่ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันหากสามีหรือภรรยาแยกกันอยู่ก็ไม่เป็นไรจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นการจงใจทิ้งร้างเกิน 1 ปี ฉะนั้นว่าดูไปแล้วมาตรา 1516 (4) ตามร่างใหม่ ๆ นี้ออกจะสนับสนุนให้คู่สามียภรยาหย่าร้างกันโดยง่าย

ก่อนจากคุณจรรยาพรมานั้น คุณจรรยาพรได้ให้ข้อคิดกับเราว่า “กฎหมายว่าด้วยครอบครัวเป็นเรื่องระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เป็นเรื่องผลประโยชน์ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ดังนั้นต่างฝ่ายจึงต่างระวังว่าผลประโยชน์ของตนจะเสียไปหรือไม่ สำหรับผู้หญิงเรามีทั้งที่เป็นภรรยาหลวงและภรยาน้อย ถ้าภรรยาหลวงเป็นฝ่ายได้เปรียบตามกฎหมาย ภรยาน้อยก็เสียเปรียบไป แต่ผู้ที่ไม่เคยมีเสียสิทธิเลยก็คือผู้ชาย ตัวอย่างกรณีเรื่องสมรสซ้อน จะเห็นได้ชัดที่สุด แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่นเช่นเรื่องบุตร ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็เอาผลประโยชน์ของเด็กเป็นที่ตั้ง เรื่องก็เลยเรียบร้อย”

คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร

คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร เป็นกรรมการท่านหนึ่งในคณะกรรมการชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว ปัจจุบันคุณหญิงเป็นกรรมการที่ปรึกษาสภาสตรีแห่งชาติฯ กรรมการสภาที่ปรึกษาแรงงาน และเป็นกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ คุณหญิงให้ความเห็นเรื่องการปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่า

“ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวนั้นเคยแก้ไขครั้งใหญ่มาแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นการแก้ไขที่มีผลสำคัญมากต่อสตรี โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการทรัพย์สินระหว่างสามียภรยา ด้วยเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการจากที่เคยให้สิทธิแต่เฉพาะ

สามียในฐานะหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้จัดการสินสมรสได้ โดยลำพังตลอดมา แต่ฝ่ายภรยานั้นต้องได้รับความยินยอมจากสามียเสียก่อน มาเป็นให้ภรยามีสิทธิมีส่วนร่วมด้วยในการจัดการสินสมรส โดยต่างฝ่ายต่างต้องให้ความยินยอมทั้งสองฝ่ายในการจัดการสินสมรส สำหรับการแก้ไขครั้งนี้เรียกได้ว่าเป็นการแก้ไขเพื่อที่จะทำให้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นลดน้อยลง การแก้ไขครั้งนี้เรื่องที่สำคัญได้แก่ เรื่องการจดทะเบียนสมรสซ้อน”

เรื่องการหมั้น ตามกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่นั้นให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิงทันทีที่ยอมดีกว่า กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ของหมั้นจะตกเป็นสิทธิแก่หญิงก็ต่อเมื่อได้ทำการสมรสแล้ว แต่ในกรณีที่ถ้าหากหญิงคู่หมั้นตาย ฝ่ายหญิงจะต้องคืนของหมั้นแก่ฝ่ายชายนั้นเรื่องนี้ไม่น่าจะมีปัญหา เป็นการให้ความยุติธรรมแก่ฝ่ายชาย ซึ่งถ้าหากเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่ว่า ชายทำการหมั้นหญิงเมื่อเดือนมกราคม 2526 ของหมั้นที่ชายมอบแก่หญิง เป็นแหวนทองหนัก 1 บาท 1 วง หลังจากนั้นในเดือนมีนาคมหญิงคู่หมั้นนำเอาแหวนไปขายได้เงินมาจำนวนหนึ่ง และได้ใช้จนหมดในเวลาต่อมา วันที่ 30 เมษายน 2526 หญิงคู่หมั้นประสบอุบัติเหตุถูกรถชนถึงแก่ความตาย เช่นนี้แล้วฝ่ายหญิงจะต้องคืนของหมั้นแก่ฝ่ายชายหรือไม่ก็ต้องพิสูจน์กันว่าหญิงคู่หมั้นจงใจตายเพื่อหนีการสมรสหรือไม่ ในกรณีนี้ของหมั้นก็ได้ใช้หมดไปแล้วสุควิถีที่จะคืนให้แก่ฝ่ายชายได้ และหญิงก็มีใจจงใจตายหนีการสมรสแต่อย่างใด การที่กฎหมายเขียนไว้เช่นนี้ก็เพื่อป้องกันไว้ มิฉะนั้นฝ่ายหญิงอาจจะอ้างเหตุไม่คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชายได้ ในกรณีที่หญิงคู่หมั้นจงใจตายเพื่อหนีการสมรส หรือหญิงคู่หมั้นตายแล้วแต่ของหมั้นยังคงอยู่ เป็นต้น สำหรับในกรณีเรื่องที่ชายคู่หมั้นมีสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นที่มาล่วงเกินหญิงคู่หมั้นของตน กฎหมายที่แก้ไขใหม่ก็ยังคงให้สิทธิดังเดิม และหญิงคู่หมั้นก็ยังไม่มียสิทธิฟ้องเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่ชายคู่หมั้นไปล่วงเกินเช่นเดิม ซึ่งกรรมการบางท่านยังเห็นว่าการฟ้องร้องในเรื่องนี้มีความลักลั่นกันอยู่ เท่าที่ดิฉันจำได้ระหว่างการประชุมของคณะกรรมการครั้งหนึ่งได้มีการเสนอเพื่อหยั่งเสียง คือกรรมการฝ่ายหนึ่งเสนอว่า ไม่ควรให้การหมั้นเป็นสัญญาตามกฎหมาย ซึ่งถ้าจะมีการหมั้นก็เป็นการหมั้นกันเองด้วยความสมัครใจ และถ้าหากคู่หมั้นกระทำผิดก็ให้ฟ้องร้องกันไปตามหลัก

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ธรรมดาทั่วไป ส่วนกรรมการอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาหมั้นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะรักษานับธรรมเนียมประเพณีเอาไว้ เพื่อเป็นการควบคุมป้องกันระเบียบของสังคม จึงควรมีกฎหมายสัญญาหมั้นไว้ ผลการหยั่งเสียงปรากฏว่าฝ่ายเสนอแรกนั้นแพ้ไป อย่างไรก็ตามการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวนี้ คณะกรรมการต่างถือเอาผลประโยชน์คือความสันติสุขของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ และความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชายเป็นอันดับรองลงมา"

ในเรื่องการสมรสชื่อนั้น ตามกฎหมายใหม่⁴ที่แก้ไขโดยสรุปว่า การจดทะเบียนสมรสชื่อนั้นเป็นโมฆะโดยปริยายเลย ตัวอย่างเช่น นายไก่อจดทะเบียนสมรสครั้งแรกกับนางสาวไข่เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2526 หลังจากนั้นนายไก่อได้จดทะเบียนสมรสครั้งที่ 2 กับนางสาวไผ่เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2526 เช่นนี้แล้ว หากมีคดีพิพาทมาสู่ศาลในวันที่ 5 พฤษภาคม 2526 ศาลสั่งให้การจดทะเบียนสมรสครั้งที่ 2 ระหว่างนายไก่อและนางสาวไผ่เป็นโมฆะ ตามมาตรา 1495+1496 แต่ตามกฎหมายปัจจุบันนั้น ระยะเวลาระหว่างวันที่ 1 เมษายน - 5 พฤษภาคม 2526 การสมรสระหว่างนายไก่อและนางสาวไผ่สมบูรณ์ นางสาวไผ่มีสิทธิเท่าเทียมกับนางสาวไข่ทุกประการในฐานะภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน แต่ตามกฎหมายใหม่แล้ว การสมรสครั้งที่ 2 ของนายไก่อเป็นโมฆะโดยอัตโนมัติเหมือนว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลยระหว่างนายไก่อและนางสาวไผ่ (การสมรสไม่มีผลตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2526) เพราะมาตรา 1496 ทวิ (กฎหมายใหม่) ระบุว่า "การสมรสที่ทำในขณะที่ชายหรือหญิงมีคู่สมรสอยู่เป็นโมฆะ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการสมรสนั้นมิได้ฝ่าฝืนมาตรา 1452"

เรื่องการหย่า ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นเหตุฟ้องหย่ามีกรณีหนึ่งที่ระบุไว้ว่า "หากสามีหรือภรรยาจะใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิน 1 ปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้" กฎหมายให้ฝ่ายที่ถูกละทิ้งเป็นฝ่ายที่ฟ้องหย่าฝ่ายที่ละทิ้งไปได้ แต่ตามกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่นั้น ตามมาตรา 1516 (4) (ตรี) ได้เพิ่มเติมว่า "สามีและภรรยาแยกกันอยู่เพราะเหตุใดที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข เป็นเวลาเกิน 5 ปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีตามมาตรา 1462" กฎหมาย

เปิดโอกาสให้ว่าใครฝ่ายไหนจะละทิ้งใครฝ่ายไหนไม่สำคัญ แต่ฝ่ายใดก็ตามแยกกันอยู่เป็นระยะเวลา 5 ปีล่วงไปแล้ว ก็เปิดโอกาสให้ต่างฝ่ายต่างฟ้องหย่ากันได้ อันนี้เราต้องคิดกันอย่างเป็นกลางว่า ระยะเวลา 5 ปีนั้นนานพอสมควร สำหรับผู้ที่ต้องทนอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่งหรือต่างฝ่ายต่างก็ต้องทนอยู่ด้วยกัน เพราะโดยปกติแล้วการเป็นครอบครัวจะอยู่กันได้นั้นต้องมีความออมชอมกัน มีความรักความเอาใจใส่กัน ถ้าแยกกันอยู่ 5 ปีแล้วสภาพครอบครัวก็ไม่สามารถที่จะอยู่กันฉันท์สามีภรรยา กันได้ ดังนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้ตั้งต้นกันใหม่โดยฟ้องหย่ากันได้ คุณหญิงยกข้อเท็จจริงที่ประสบเข้ากับตัวเองว่า "มีเรื่องหนึ่งซึ่งฝ่ายชายไม่ยอมหย่า แต่แยกกันอยู่กับฝ่ายหญิง ฝ่ายชายมีทางออกสนุกสนานไปเที่ยวที่ไหนก็ได้ แต่ฝ่ายหญิงไม่มีทางออกจะไปเที่ยวไหน ๆ ก็ไม่ได้ สุดท้ายฝ่ายหญิงก็มีผู้ชายคนใหม่ และมีลูกกับผู้ชายคนใหม่ด้วย แต่ก็ต้องหอบลูกหลบซ่อนอยู่ เพราะฝ่ายชายเก่ายังมีได้หย่าให้"

"สำหรับเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (4) (ทวิ) ซึ่งตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ไม่มี แต่ตามกฎหมายใหม่ได้ปรับปรุงเพิ่มเติมเข้าว่า ระบุว่า "สามีหรือภรรยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้จำคุกเกิน 3 ปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้" นี่เป็นการเห็นใจทั้ง 2 ฝ่ายโดยเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายหย่ากันได้ เพราะถ้าหากสามีหรือภรรยาที่รักกันจริง ติดต่อกันจริง เขาก็รักกันได้เขาก็จะไม่หย่ากัน แต่ถ้าเป็นกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนไม่ดี และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ตัดเตือนพูดคุยกันแล้ว แต่ก็ยังไม่เป็นผล กระทำความผิดจนได้รับโทษและถูกจำคุกเช่นนี้ ก็ให้โอกาสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหย่าได้นับว่าเป็นทางออกให้ หรือว่าหากฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายถูกจำคุกสัก 5 ปี เมื่อพ้นโทษออกมาพบว่า อีกฝ่ายหนึ่งไปมีคนอื่นใหม่ ก็จะกลายเป็นกรณีชายชู้ หญิงชู้กันไป มันจะยากอาจจะตามมาแค้นกันอีก กฎหมายเลยบัญญัติไว้ให้เป็นทางออกทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งเป็นสิทธิของเขาที่จะเลือกหรือไม่เลือกก็ได้"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1216/2523

โจทก์ฟ้องว่าเดิมโจทก์ซื้อบัตรบัตร เป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ ประเสริฐก็จดทะเบียนสมรสกันเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2503 จำเลยเอกประเสริฐถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2514 กระทรวงกลาโหมจะจ่ายบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 ที่ 2 ไปยื่นหลักฐานต่อทางราชการ อ้างว่าเป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ โดยจำเลยที่ 1 ว่าจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 และจำเลยที่ 2 ว่าจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2507 ในขณะที่โจทก์ยังเป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐอยู่ การจดทะเบียนสมรสของจำเลยทั้งสองดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นโมฆะ การที่จำเลยทั้งสองไปอ้างต่อทางราชการว่าเป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ เป็นเหตุให้ทางกระทรวงกลาโหมไม่ยอมจ่ายบำเหน็จตกทอดให้โจทก์ ขอให้พิพากษาว่าการจดทะเบียนสมรสของจำเลยทั้งสองเป็นโมฆะและให้ศาลแจ้งคำสั่งของศาลไปยังสำนักทะเบียนให้เพิกถอนทะเบียนสมรสของจำเลยทั้งสอง

จำเลยที่ 1 ให้การฟ้องแย้งว่า จำเลยที่ 1 เป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ จดทะเบียนสมรสกันเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2495 การที่จำเลยเอกประเสริฐ จดทะเบียนสมรสกับโจทก์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2503 และจดทะเบียนสมรสกับจำเลยที่ 2 เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2507 จึงเป็นโมฆะ โจทก์ทราบดีว่าทะเบียนสมรสของโจทก์เป็นโมฆะ จึงรื้อให้จำเลยเอกประเสริฐจดทะเบียนหย่ากับจำเลยที่ 1 แล้วจดทะเบียนสมรสใหม่กับโจทก์ จำเลยเอกทราบไม่ได้ จึงกระทำการลวงโจทก์ โดยจดทะเบียนหย่ากับจำเลยที่ 1 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2507 แล้วรีบจดทะเบียนสมรสใหม่กับจำเลยที่ 1 อีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 ต่อจากนั้น จำเลยเอกประเสริฐก็เอาทะเบียนหย่ากับจำเลยที่ 1 ไปให้โจทก์ดู แล้วจดทะเบียนสมรสกับโจทก์ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2507 ทั้งนี้เพื่อให้โจทก์สบายใจ แต่โจทก์ก็ยังไม่เป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2514 จำเลยเอกประเสริฐถึงแก่กรรม โจทก์เอาหนังสือสำคัญการสมรสอันเป็นโมฆะไปแสดงต่อกระทรวงกลาโหมขอรับเงินบำเหน็จตกทอดและคัดค้านการที่จำเลยที่ 1 ขอรับเงินบำเหน็จตกทอดเป็นการมิชอบ เพราะโจทก์เป็นภรรยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่มีความชอบรับเงินบำเหน็จตกทอดของจำเลยเอกประเสริฐ ขอให้ยกฟ้องและพิพากษาว่า การจดทะเบียนสมรสระหว่างโจทก์กับจำเลยเอกประเสริฐเป็นโมฆะ ให้โจทก์ไปเพิกถอนทะเบียนสมรสดังกล่าวกับตอนคำขอและคัดค้านที่จำเลยที่ 1 ยื่นคำขอรับบำเหน็จตกทอดของจำเลยเอกประเสริฐต่อกระทรวงกลาโหม หากโจทก์ไม่ไปก็ให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของโจทก์ และห้ามโจทก์ยุ่งเกี่ยวอีก

โจทก์ให้การแก้ฟ้องแย้งว่าจำเลยที่ 1 กับจำเลยเอกประเสริฐจะจดทะเบียนสมรสกันเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2495 จริงหรือไม่ ไม่รับรอง หากเป็นความจริง ก็จดทะเบียนหย่ากันแล้วเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2507 โจทก์กับจำเลยเอกประเสริฐจดทะเบียนสมรสกันด้วยความสมัครใจ สมบูรณ์ถูกต้องตามกฎหมาย โจทก์ไม่เคยรับรู้ว่าจำเลยเอกประเสริฐให้จดทะเบียนหย่ากับจำเลยที่ 1 แล้วมาจดทะเบียนสมรสกับโจทก์ การที่โจทก์กับจำเลยเอกประเสริฐจดทะเบียนสมรสกันอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2507 ก็เพราะตามทะเบียนสมรสเดิม โจทก์ชื่อ "บัวรินทร์" เมื่อเปลี่ยนชื่อมาเป็น "อารียา" แล้วจึงจดทะเบียนสมรสกันใหม่เพื่อสะดวกในการที่จะได้ใช้เป็นหลักฐานต่อทางราชการ การจดทะเบียนสมรสของจำเลยที่ 1 กับจำเลยเอกประเสริฐ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 เป็นโมฆะ เพราะในขณะนั้น โจทก์เป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐอยู่แล้ว การที่โจทก์ไปติดต่อกับขอรับเงินบำเหน็จตกทอดของจำเลยเอกประเสริฐจากกระทรวงกลาโหมและคัดค้านการที่จำเลยที่ 1 ขอรับบำเหน็จดังกล่าว จึงเป็นสิทธิของโจทก์ หากเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยที่ 1 ไม่ขอให้ยกฟ้องแย้ง

จำเลยที่ 2 ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้ว วินิจฉัยว่าจำเลยที่ 2 (ที่ถูกเป็นจำเลยที่ 1) จดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐก่อนที่โจทก์และจำเลยที่ 2 จะจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐ การสมรสของโจทก์กับจำเลยที่ 2 เป็นโมฆะ จำเลยที่ 1 เป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ พิพากษาว่าการสมรสระหว่างโจทก์กับจำเลยเอกประเสริฐ ประเสริฐก็ ตกเป็นโมฆะ คำขออื่นนอกจากนี้ของจำเลยที่ 1 ให้ยกฟ้องโจทก์ ค่าธรรมเนียมเป็นพับ

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าการจดทะเบียนสมรสระหว่างจำเลยเอกประเสริฐกับโจทก์และจำเลยที่ 2 เป็นโมฆะ โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอเพิกถอนการจดทะเบียนสมรสของจำเลยทั้งสอง สำหรับจำเลยที่ 1 เมื่อจดทะเบียนหย่ากับจำเลยเอกประเสริฐเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2507 แล้ว การสมรสจึงขาดจากกัน ส่วนการที่จำเลยที่ 1 จดทะเบียนสมรสใหม่ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 เป็นการต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1453⁽³⁾ และเป็นโมฆะตามมาตรา 1490 เพราะจำเลยเอกประเสริฐเป็นผู้สมรสของโจทก์และจำเลยที่ 2 อยู่ก่อนแล้ว จำเลยที่ 1 จึงไม่มีสิทธิฟ้องแย้งขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนสมรสของโจทก์ พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกฟ้องแย้งของ

จำเลยที่ 1 ด้วยนอกจากนี้แก้ไขให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น คำอุทธรณ์เดิมชั้นอุทธรณ์เป็นพิ

โจทก์และจำเลยที่ 1 ฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสอบสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว โจทก์นำสืบว่า โจทก์จดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2503 ขณะนั้นโจทก์ใช้ชื่อ “บัวรินทร์” ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 โจทก์เปลี่ยนชื่อเป็น “อารียา” ซึ่งเป็นชื่อในปัจจุบัน จึงจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐอีกครั้งเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2507 เพราะประสบความยุ่งยากในการติดต่อราชการ เนื่องจากชื่อในทะเบียนสมรสกับบัตรประจำตัวไม่ตรงกัน เมื่อจำเลยเอกประเสริฐถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2519 แล้ว โจทก์ไปติดต่อขอรับเงินบำเหน็จตกทอดของจำเลยเอกประเสริฐที่กระทรวงกลาโหม ปรากฏว่าจำเลยทั้งสองก็ไปติดต่อขอรับด้วย อ้างว่าเป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ โดยจำเลยที่ 1 ว่าจดทะเบียนสมรสเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 และจำเลยที่ 2 ว่าจดทะเบียนสมรสเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2507 ทางกระทรวงกลาโหมจึงไม่จ่ายเงินบำเหน็จตกทอดให้ โจทก์ อ้างว่าจะจ่ายให้แก่ภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายแต่ผู้เดียว โจทก์ไม่เคยทราบมาก่อนว่าจำเลยที่ 1 จดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐเมื่อ 2495 และไม่ทราบเรื่องของคนทั้งสองหย่ากัน โจทก์ไม่เคยทราบให้จำเลยเอกประเสริฐกับหย่ากับจำเลยที่ 1

จำเลยที่ 1 นำสืบว่าจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2495 แล้วมาจดทะเบียนหย่ากันในปีพ.ศ. 2507 แต่เป็นการหย่าหลอก ๆ เพราะจำเลยเอกประเสริฐขอร้องอ้างว่าเกรงโจทก์จะถูกออกจากราชการเนื่องจากจดทะเบียนสมรสซ้อนกับจำเลยที่ 1 เมื่อจดทะเบียนหย่าแล้ว จำเลยเอกประเสริฐก็นำทะเบียนหย่าไปแสดงต่อผู้บังคับบัญชาของโจทก์หลังจากจดทะเบียนหย่าแล้ว ต่อมาเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 จำเลยที่ 1 กับจำเลยเอกประเสริฐก็จดทะเบียนสมรสกันเป็นครั้งที่ 2 เมื่อจำเลยที่ 1 ไปขอรับบำเหน็จตกทอดของจำเลยเอกประเสริฐ โจทก์ไปคัดค้านทางกระทรวงกลาโหมจึงขัดข้องยังไม่จ่ายให้

ข้อเท็จจริงคงรับฟังได้ว่า เดิมจำเลยเอกประเสริฐจดทะเบียนสมรสกับจำเลยที่ 1 เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2495 แล้วต่อมาจำเลยเอกประเสริฐได้มาจดทะเบียนสมรสกับโจทก์และจำเลยที่ 2 อีก โดยจดกับโจทก์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2503 ขณะนั้นโจทก์ใช้ชื่อ “บัวรินทร์” และจดกับจำเลยที่ 2 เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2507 วันที่ 24 มิถุนายน 2507 จำเลยเอกประเสริฐจดทะเบียนหย่ากับจำเลยที่ 1 แต่ต่อมาในวันที่ 5 สิงหาคม 2507 โจทก์กับจำเลยเอกประเสริฐก็จดทะเบียนสมรสกันอีกครั้งหนึ่ง โดยครั้งนี้โจทก์ใช้ชื่อ “อารียา” ซึ่งเป็นชื่อของโจทก์ในปัจจุบัน ครั้นวันที่ 1 เมษายน 2519 จำเลยเอกประเสริฐถึงแก่กรรม โจทก์และจำเลยที่ 1, ที่ 2 ต่างขอไปรับบำเหน็จตกทอดของจำเลยเอกประเสริฐจากกระทรวงกลาโหม อ้างว่าเป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ ทางกระทรวงกลาโหมขัดข้อง จะจ่ายให้แก่เฉพาะภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำ

เลยเอกประเสริฐเพียงผู้เดียว จึงพิพาทกันเป็นคดีนี้ มีประเด็นข้อวินิจฉัยว่า โจทก์หรือจำเลยที่ 1 หรือจำเลยที่ 2 เป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยเอกประเสริฐ

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า การจดทะเบียนสมรสระหว่างจำเลยเอกประเสริฐกับโจทก์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2503 และระหว่างจำเลยเอกประเสริฐกับจำเลยที่ 2 เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2507 ไม่ชอบด้วยกฎหมายแพ่งมาตรา 1445⁽³⁾ เพราะในขณะนั้นจำเลยเอกประเสริฐเป็นคู่สมรสของจำเลยที่ 1 อยู่แล้วจึงเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1490 สำหรับจำเลยที่ 1 แม้จะปรากฏว่าในวันที่ 24 มิถุนายน 2507 ได้จดทะเบียนหย่ากับจำเลยเอกประเสริฐก็ได้จดทะเบียนสมรสกันใหม่ การจดทะเบียนสมรสของจำเลยที่ 1 กับจำเลยเอกประเสริฐในครั้งหลังนี้สมบูรณ์ชอบด้วยกฎหมาย เพราะขณะที่จดทะเบียนสมรสครั้งหลังนี้จำเลยเอกประเสริฐกับโจทก์และระหว่างจำเลยเอกประเสริฐกับจำเลยที่ 2 เป็นโมฆะ ตั้งแต่วันที่จดทะเบียนสมรสกันแล้ว ดังวินิจฉัยข้างต้นเมื่อการจดทะเบียนสมรสระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยเอกประเสริฐ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2507 ชอบด้วยกฎหมาย การที่โจทก์มาจดทะเบียนสมรสกับจำเลยเอกประเสริฐครั้งหลัง ในวันที่ 30 ตุลาคม 2507 จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1445⁽³⁾, 1490 อีกเช่นกัน เพราะขณะนั้นจำเลยเอกประเสริฐเป็นคู่สมรสของจำเลยที่ 1 อยู่ก่อนแล้ว ฉะนั้นจำเลยที่ 1 จึงเป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายแต่ผู้เดียวของจำเลยเอกประเสริฐ จำเลยที่ 1 ย่อมมีอำนาจฟ้องขอให้พิพากษาว่าการจดทะเบียนสมรสระหว่างโจทก์กับจำเลยเอกประเสริฐเป็นโมฆะที่ศาลอุทธรณ์พิพากษยกฟ้องแย้งของจำเลยที่ 1 นั้นเสีย ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย ฎีกาจำเลยที่ 1 ฟังขึ้น

พิพากษาแก้เป็นว่าให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น คำอุทธรณ์เดิมชั้นอุทธรณ์เป็นพิ

แต่ง ทองภักดี

สมชัย ทรัพย์วาณิช

เฟื่องขจิต รัศมิภุติ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1924/2522

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ 1924/2522

ศาลฎีกา

วันที่ 18 เดือน กรกฎาคม พุทธศักราช 2522

ความแพ่ง

ระหว่าง

นางประมวล วสินนท์ หรือ ปิ่นไพโรจน์

โจทก์

นางสอาด วสินนท์ ที่ 1 นางเปล่ง วสินนท์ ที่ 2

จำเลย

เรื่อง

มรดก

จำเลยที่ 1 ฎีกาคัดค้าน คำพิพากษา

ศาลอุทธรณ์

ลงวันที่ 11 เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช 2521

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของนายประยูร วสินนท์ โดยจดทะเบียนสมรสกัน ณ ที่ว่าการอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2516 จำเลยที่ 1 แต่งงานกับนายประยูรเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2478 แต่มิได้จดทะเบียนสมรส มีบุตรด้วยกัน 2 คน คือนางอมรทิพย์ ชมนารถ และนางสาวอนงค์ทิพย์ วสินนท์ ส่วนจำเลยที่ 2 เป็นมารดาของนายประยูร เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2518 นายประยูรถึงแก่กรรม โดยไม่ได้ทำพินัยกรรมและไม่ได้ตั้งผู้จัดการมรดกไว้ ระหว่างที่นายประยูรอยู่กินเป็นสามีภรรยา กับจำเลยที่ 1 ได้ทำมาหากินร่วมกัน เกิดทรัพย์สินหลายอย่างตามบัญชีทรัพย์สินท้ายฟ้องรวมราคา 400,000.-บาท เป็นมรดกของนายประยูรผู้ตายตกทอดให้แก่โจทก์ และจำเลยที่ 2 ผู้เป็นทายาทคนละประมาณ 100,000.-บาท จำเลยที่ 1 ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมดไว้ไม่ยอมแบ่งให้โจทก์ ขอให้บังคับจำเลยที่ 1 แบ่งมรดกของนายประยูรตามฟ้องให้โจทก์ และจำเลยที่ 2 คนละ 1 ส่วน ส่วนของโจทก์ราคาประมาณ 100,000 บาท หากตกลงแบ่งกันไม่ได้ให้ขายทอดตลาดเอาเงินแบ่งให้โจทก์ตามส่วน

จำเลยทั้งสองให้การให้ความว่า จำเลยที่ 1 เป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของนายประยูร วสินนท์ โดยสมรสกันเมื่อ พ.ศ. 2478 และได้จดทะเบียนสมรสกันเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2485 ณ ที่ว่าการอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เกิดบุตร

ด้วยกัน จึงเป็นทายาทโดยธรรมของนายประยูรผู้ตายโจทก์จะได้จดทะเบียนสมรสกับผู้ตายหรือไม่ จำเลยไม่รับรอง หากจริงก็เป็นโมฆะ เพราะผู้ตายจดทะเบียนสมรสกับจำเลยที่ 1 อยู่ก่อนแล้ว และมีได้หย่าขาดจากกัน โจทก์ไม่ใช่ภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ไม่มีสิทธิได้รับมรดก ทรัพย์สินตามบัญชีทรัพย์สินท้ายฟ้องอันดับ 1,2 ไม่ใช่มรดกแต่เป็นทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 ทรัพย์สินอันดับ 11 ได้ถอนมาจัดการศพผู้ตายหมดแล้ว ทรัพย์สินอันดับ 15,16 ไม่ใช่มรดกของผู้ตาย และทรัพย์สินอันดับ 17 ผู้ตายไม่เคยได้รับมาก่อนตามฟ้องของโจทก์ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 2 ได้โต้แย้งสิทธิหรือต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อย่างไร ขอให้ยกฟ้อง กับจำเลยที่ 1 ฟ้องแย้งขอให้ศาลพิพากษาว่าการจดทะเบียนสมรสระหว่างโจทก์กับนายประยูรผู้ตายเป็นโมฆะ จำเลยที่ 1 เป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายเป็นทายาทผู้หนึ่ง ซึ่งมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายตามกฎหมาย

โจทก์ให้การแก้ฟ้องแย้งว่า จำเลยที่ 1 ไม่ใช่ภรรยาชอบด้วยกฎหมายและไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับผู้ตาย หากมีหลักฐานการจดทะเบียนตามที่กล่าวอ้างจึงเป็นเอกสารปลอม โจทก์จดทะเบียนสมรสกับผู้ตายโดยสุจริต ย่อมไม่เสื่อมเสียสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรส และได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1494 ถือว่าการสมรสสมบูรณ์ตามกฎหมาย ขอให้ยกฟ้อง

ในวันนัดนี้ทั้งสองสถาน โจทก์จำเลยทำกันในประเด็นเดียวว่า การจดทะเบียนสมรสครั้งที่ 1 ระหว่างเจ้ามรดกกับจำเลยที่ 1 และการจดทะเบียนสมรสครั้งที่ 2 ระหว่างเจ้ามรดกกับโจทก์ ครั้งไหนจะสมบูรณ์ตามกฎหมาย และในวันนัดสืบพยานโจทก์ ทั้งสองฝ่ายแถลงว่า การจดทะเบียนสมรสระหว่างเจ้ามรดกกับโจทก์และจำเลยต่างก็ทุจริต ขอให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดตามทะเบียนสมรสว่าของฝ่ายใดจะสมบูรณ์และมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก โดยทั้งสองฝ่ายไม่คิดใจสืบพยานบุคคล

ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า การจดทะเบียนสมรสครั้งที่ 2 ระหว่างเจ้ามรดกกับโจทก์เป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 พิพากษายกฟ้อง ให้จำเลยชนะคดีตามฟ้องแย้ง ค่าฤชาธรรมเนียมกับค่าทนายความให้เป็นพัก

โจทก์อุทธรณ์ว่า แม้โจทก์จะจดทะเบียนสมรสกับเจ้ามรดกภายหลังจำเลยที่ 1 โจทก์ก็ได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1494 โจทก์ไม่เสื่อมเสียสิทธิที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดก คดีนี้ศาลพิพากษาว่า การสมรสระหว่างโจทก์กับเจ้ามรดกเป็นโมฆะเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2519 ย่อมมีผลแต่วันนั้นไม่มีผลย้อนหลังให้การสมรสเป็นโมฆะ และถูกเพิกถอนไปถึงวันที่เจ้ามรดกถึงแก่กรรม โจทก์จึงมีสิทธิรับมรดกตามฟ้อง ให้จำเลยทั้งสองแบ่งทรัพย์ตามบัญชีท้ายฟ้องให้โจทก์

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ในระหว่างพิจารณา คดีของศาลอุทธรณ์ ได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 ออกใช้บังคับ โดยเฉพาะประเด็นคดีนี้ทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 4 กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ได้บัญญัติไว้โดยนัยเดียวกัน ศาลอุทธรณ์จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่มาใช้บังคับ ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติได้ว่า การสมรสระหว่างโจทก์กับนายประยูรผู้ตายซึ่งเป็นเจ้ามรดกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่มาตรา 1496 เพราะทำการสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1452 ในปัญหาที่ว่า โจทก์มีสิทธิรับมรดกของนายประยูรผู้ตายหรือไม่ เห็นว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่มาตรา 1495 บัญญัติว่า “คำพิพากษาศาลเท่านั้นจะแสดงว่าการสมรสใดเป็นโมฆะ” ตามมาตราดังกล่าวเห็นได้ว่าการสมรสจะเป็นโมฆะก็ต่อเมื่อมีคำพิพากษาของศาล ครบโดที่ยังไม่มีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ การสมรสนั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ย่อมมีผลเท่ากับการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปรากฏว่าก่อนนายประยูรถึงแก่ความตาย ไม่เคยมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสระหว่างโจทก์กับนายประยูรผู้ตายเป็นโมฆะมาก่อน เพิ่งจะมีคำพิพากษา ศาลชั้นต้นในคดีนี้พิพากษาคตามฟ้องแย้งของจำเลยที่ 1 ว่าการสมรสระหว่างโจทก์กับนายประยูรผู้ตายเป็นโมฆะ ดังนั้นก่อนหน้านั้นการสมรสระหว่างโจทก์กับนายประยูรผู้ตายจึงสมบูรณ์ตลอดมา เมื่อคู่ความรับกันว่าโจทก์สมรสกับผู้ตายโดยทุจริต โจทก์จึงมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายตามนัยแห่งมาตรา 1499 ที่บัญญัติว่า เหตุที่

การสมรสเป็นโมฆะไม่เป็นผลให้ชายหรือหญิงผู้สมรสโดยทุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสนั้น ส่วนโจทก์จะมีสิทธิได้รับมรดกเพียงใด เห็นว่า โจทก์มีสิทธิได้รับมรดกในฐานะคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 มาตรา 1629 วรรคท้าย ประกอบกับมาตรา 1635 (1) ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าเจ้ามรดกมีมรดกอยู่ตามบัญชีทรัพย์สินท้ายฟ้องส่วนหนึ่ง คิดเป็นเงินประมาณ 200,000 บาท มีทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก 5 คน คือนางอมรทิพย์ นางสาวอนงค์-ทิพย์บุตร จำเลยที่ 2 มารดา กับโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่สมรสในการแบ่งมรดก บุตรผู้สืบสันดานได้รับคนละ 1 ส่วน มารดา 1 ส่วน มารดา 1 ส่วน คู่สมรสรวมกัน 1 ส่วน สำหรับคู่สมรสได้รับส่วนแบ่งคนละครึ่งเท่า ๆ กันโจทก์จึงมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งส่วนใน 4 ส่วน หรือ 1 ใน 8 ส่วน คิดเป็นเงินประมาณ 25,000 บาท พิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยที่ 1 แบ่งทรัพย์ตามบัญชีท้ายฟ้องส่วนที่เป็นมรดกของผู้ตายให้โจทก์ 1 ใน 8 ส่วน หากการแบ่งไม่ตกลงกัน ให้ประมวลระหว่างคู่ความหรือชายทอดตลาดเอาเงินแบ่งให้โจทก์ตามส่วน นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ให้เป็นพับ

จำเลยที่ 1 ฎีกา

ศาลฎีกา ตรวจสอบและประชุมปรึกษาแล้ว จำเลยที่ 1 ฎีกาข้อแรกว่า เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาว่า การจดทะเบียนสมรสระหว่างโจทก์กับนายประยูรผู้ตายเป็นโมฆะแล้ว โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนายประยูรผู้ตาย และสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1499 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 ไม่ได้หมายถึงสิทธิรับมรดกด้วย

พิเคราะห์แล้ว ในเบื้องต้น ศาลฎีกาเห็นว่า ที่ศาลอุทธรณ์หยิบยกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 ขึ้นมาปรับแก้คดีนี้เพราะกฎหมายดังกล่าวออกมาใช้บังคับขณะที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์นั้น ศาลฎีกายังไม่เห็นพ้องด้วย เพราะตามพระราชบัญญัติให้ใช้บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2519 มาตรา 5 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ทั้งพระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของการหมั้น การสมรส ฯลฯ” ดังนั้นปัญหาตามประเด็นที่คู่ความตกลงกันกำหนดว่าการสมรสของโจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดจะสมบูรณ์และมีสิทธิได้รับมรดกจึงต้องวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เดิม

สำหรับปัญหาว่า เมื่อการจดทะเบียนสมรสระหว่างโจทก์กับเจ้ามรดกเป็นโมฆะ โจทก์จะมีสิทธิได้รับมรดกของนายประยูรเจ้ามรดกหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่าแม้การสมรสระหว่างโจทก์กับเจ้ามรดกจะเป็นโมฆะและต้องถูกเพิกถอนก็ตาม แต่เมื่อได้ความว่าโจทก์ทำการสมรสโดยทุจริต โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนายประยูรเจ้ามรดกตามนัยมาตรา 1494 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า เหตุที่การสมรสถูกเพิกถอนไม่เป็นผลให้ชายหรือหญิงผู้สมรสโดยสุจริตเสียสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสนั้นเพราะคำว่า “สิทธิ” ตามมาตราดังกล่าวมีความหมายรวมถึงสิทธิในการรับมรดกด้วย ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผลของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ฎีกาจำเลยที่ 1 ในข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

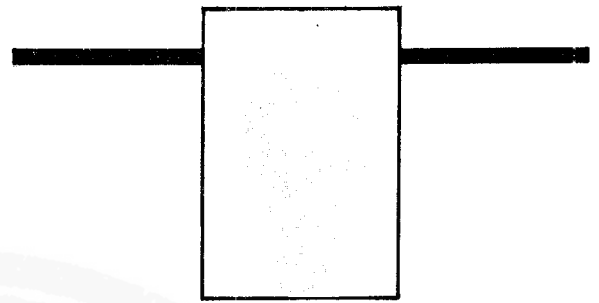
จำเลยที่ 1 ฎีกาต่อมาว่า ทรัพย์ตามบัญชีทรัพย์ท้ายฟ้องของโจทก์บางรายการไม่ใช่เป็นทรัพย์มรดกของเจ้ามรดก และทรัพย์ตามบัญชีทรัพย์ท้ายฟ้องเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบให้ปรากฏว่าทรัพย์รายการใดเป็นมรดกของนายประยูรผู้ตายหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า ตามรายการกระบวนพิจารณาของศาลชั้นต้นลงวันที่ 23 กันยายน 2519 โจทก์จำเลยแถลงว่า การจดทะเบียนสมรสระหว่างเจ้ามรดกกับโจทก์จำเลยต่างก็สุจริต ขอให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดตามทะเบียนสมรสว่าฝ่ายใดจะสมบูรณ์และมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกแล้วต่างฝ่ายไม่คิดใจสืบพยานบุคคล ดังนั้นเป็นกรณีที่โจทก์จำเลยตกลงกันกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้ศาลวินิจฉัย ซึ่งเป็นการสละข้อต่อสู้ในประเด็นข้ออื่นตามคำฟ้องและคำให้การแล้วคดีก็มีประเด็นข้อพิพาทเท่าที่คู่ความตกลงกำหนดไว้เท่านั้น จำเลยจะหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างต่อมาว่า ทรัพย์ตามบัญชีทรัพย์ท้ายฟ้องไม่ใช่ทรัพย์มรดกหรือเป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบหาได้ไม่ เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นว่าโจทก์มีสิทธิได้รับมรดกก็วินิจฉัยต่อไปได้ว่า โจทก์มีสิทธิรับมรดกเพียงใด โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและคำให้การ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในข้อนี้ชอบแล้ว ฎีกาจำเลยที่ 1 ฟังไม่ขึ้นอีกเช่นเดียวกัน

พิพากษายืน คำทนายความชั้นฎีกาให้เป็นพับ.

ชูป วีระเวทิน

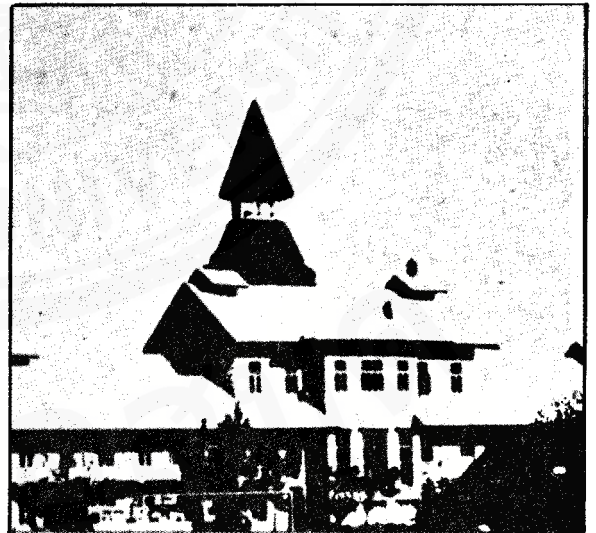
สงวน สิทธิไชย

สุไพศาล วิบูลศิลป์

โครงการ นักศึกษา เรียนดี

จากชนบท

โปรดติดต่อบริจาคโดยตรงได้กับ รองอธิการบดีฝ่าย
การนักศึกษา (โทร.222-8871) หรือ กองกิจการนักศึกษา
(โทร.221-8168) ตลอดจนติดต่อผ่านอาจารย์และข้าราชการ
ทุกคนของมหาวิทยาลัย